

Onverwacht kleurige bezoeker in Hoogeveens kanaal

► Broedt van oorsprong in oude spechtenholen

HOOGVEEN - Nee, dat verwacht je niet in Nederland en dus niet in Hoogeveen. In het oude kanaal dat als een langgerekte vijver in het Steenbergerpark ligt, bevindt zich een drempel. Door het niveauverschil ontstaat er een 'waterval', of iets wat daarop lijkt. Hier trof ik op 4 februari zowaar een paartje mandarijneenden.

Hero Moorlag

In het verleden zag je wel eens een mannetje, bijvoorbeeld in de vijver bij de Westerkim of bij Het Hoge Holt. Nooit een paartje. Het spreekt voor zich dat het mannetje het meest opvallend is. Maar kijk eens naar het vrouwtje. Wat een prachtig eendje. Op de foto is te zien dat ze kleiner zijn dan wilde eenden. Mandarijneenden worden al tweehonderd jaar door liefhebbers gehouden. Eenlingen en paartjes die we in de natuur zien, zijn ontsnapte vogels. Eind februari wilde ik weten hoe het met de waterspreuwing is gesteld in de Oude Kene. De heekvogel was er nog. Is hier sinds 8 november 2018. Vlak voor de knijpstuw ligt een plas. En, jawel, daar zwom, verborgen onder de takken van een overhangende wilg, het paartje mandarijneenden. Gaan ze broeden?

Een mandarijn was een hoge bestuursambtenaar in het voormalige Chinese keizerrijk. De functie hield tot 1905 stand. Een kleurrijk figuur? Zou best kunnen. De mandarijneend is dat zeker. Het mannetje heeft een rode snavel. De oranje bakkebaarden zijn opvallend, maar ook de opstaande bruin-oranje vlakken, die als zeiltjes op de achtervleugel staan. In het verenkleed zit paars, blauw,

geel, bruin en wit. Wat kleur betreft een exoot in optima forma. Beetje protserig. Het vrouwtje is stemmig grijs met gemarmerde borst en flanken. De witte oogstreep en oogring vallen op en het blauwe spiegeltje op de vleugel. Mandarijneenden zijn kleiner dan onze wilde eend en dat is op de foto te zien. Van oorsprong leven mandarijneenden in China en Noord-Korea. Het klinkt vreemd, maar het zijn bosvogels. Het vrouwtje broedt in een boomholte, een inrottingsgat in een oude boom of in de nestholte van een zwarte specht. Ze broedt op gemiddeld tien eieren. Nadat de kuikens zijn geboren en opgedroogd, springen ze uit het hooggelegen nest. De laatste kuikens worden door de ouders naar buiten geroepen. Snel weten ze het water te vinden. Mandarijneenden eten insecten en slakken. Ze kunnen overwinteren, maar zijn deels trekvogel. In de winter eten ze noten en zaden. Ik kon er niet achter komen wat ze in het oude kanaal aten. Misschien ook slakken en larven, want de winter was bepaald niet streng. De waterspreuwing at bijna uitsluitend larven.

Het eerste broedgeval van mandarijneenden werd in 1964 vastgesteld in duinreservaat Meijendel

Paartje mandarijneenden op de 'waterval' in het Steenbergerpark.

Hero Moorlag ©

bij Wassenaar. Later vonden vogelaars broedende paartjes in parken bij Den Haag, Heerde, Arnhem, Doorwerth en Wageningen. Rond 1994 werd het aantal broedparen geschat op honderd. Sovon meldt dat tussen 1998 en 2007 het aantal broedparen mandarijneenden opliep tot tweehonderd. In winters met strenge vorst daalt hun aantal sterk, maar strenge winters komen nauwelijks nog voor. Vorig jaar probeerde een paartje bij Zuidwolde tot broeden te komen, maar dat mislukte. Het kan best zijn dat het om hetzelfde paar ging dat nu in het oude ka-

naal in het Steenbergerpark is gezien en later in de Oude Kene. Naast de Oude Kene ligt het Kinholtsbos met oude eiken. De spoorlijn is een gevaarlijke barrière, maar wellicht vindt het exotische eendenpaar in het bos een natuurlijke holte om te broeden. Er zijn spoorloten en in de Oude Kene is volop water.

In april moet blijken of de mandarijneenden nog aanwezig zijn en in het bos zijn gaan broeden. Deze eenden rusten graag in bomen. Ze kunnen goed in de schemer zien. We houden ze in de gaten.

Hoe verlopen zang en ademhaling bij vogels

Hoe bestaat het dat zangvogels zo verschillend kunnen zingen? Om daar iets meer van te begrijpen is het noodzakelijk om te weten hoe de ademhaling bij vogels werkt. Vogels zijn net als zoogdieren warmbloedig. Dat betekent dat zij een constante hoge lichaamstemperatuur hebben. Bij een hoge lichaamstemperatuur is er sprake van een hoge verbranding en daarvoor is veel zuurstof nodig. Het in- en uitademen vindt plaats door de mond, de keelholte, de luchtpijp en de bronchiën. Om uiteindelijk in de longen aan te komen, waar de zuurstof via longblaasjes in het bloed wordt opgenomen.

Ingewikkelder

Bij zoogdieren is dat een vrij eenvoudig proces van in- en weer uitademen. Daarbij wordt maar een deel van de ingeademde zuurstof opgenomen. Vogels doen dat ingewikkelder. Naast de longen beschikken zij over zogenaamde luchtzakken. Dat zijn uitstulpingen van de longen, die zich bij het inademen óók vullen met lucht, zodat er sprake is van veel 'reserve

Putter op zaadpluis van akkerdistel.

Albert Henckel ©

lucht'. Daarmee wordt de ademhaling van vogels veel efficiënter dan bij zoogdieren, want zij gebruiken alle zuurstof die wordt ingeademd. Een bijkomend effect van de aanwezigheid van luchtzakken is, dat het soortelijk gewicht van het vogellichaam lager wordt, immers een deel van het lichaam is gevuld met lucht. Dit lage soort-

elijk gewicht maakt vliegen een stuk gemakkelijker.

Zoogdieren, reptielen en amfibieën maken geluid met hun stembanden die in het strottenhoofd (larynx) liggen. Het zijn twee pezigesnaren die gaan trillen en geluid maken als er lucht langs geperst wordt. Het strottenhoofd ligt bovenin de luchtpijp, onder de

keel. Vogels hebben geen strottenhoofd, maar een syrinx. Vlak boven de splitsing van de bronchiën ligt een rond orgaan dat uit twee met vloeistof gevulde blazen bestaat. Tussen deze blazen bevindt zich een spleet, waardoor in- en uitstromende lucht wordt geperst. Vergelijkbaar met de stembanden van zoogdieren. Door de grootte van de spleet te variëren verandert het geluid. De aanwezige luchtzakken in het vogellichaam fungeren als klankkast. Uit anatomisch onderzoek blijkt dat de bouw van de syrinx niet zo veel zegt over de complexiteit van de zang die een vogel laat horen. Dus de syrinx van de duif is vergelijkbaar gebouwd als die van een nachtegaal. Wat wél invloed heeft op de zang is de lengte van de luchtpijp. De luchtpijp van een kraanvogel is méér dan een meter lang en ligt deels opgerold in de borstkas. Dat verklaart hoe het mogelijk is dat het getoeter van kraanvogels zo ver draagt.

Hans Kruk,
boswachter Staatsbosbeheer